

Sygn. akt II CSKP 1427/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mariusz Łodko (przewodniczący)

SSN Marcin Łochowski (sprawozdawca)

SSN Jacek Widło

w sprawie z powództwa S. W.

przeciwko Z.G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 15 marca 2023 r.

w Izbie Cywilnej w Warszawie,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 22 listopada 2018 r., V AGa 148/18,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 22 listopada 2018 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację pozwanego Z. G. od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 15 września 2017

r., którym Sąd ten zasądził na rzecz powoda S.W. 223 410,10 zł z odsetkami, oddalając powództwo w pozostałej części oraz orzekając o kosztach procesu.

Sąd Apelacyjny oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych, istotnych dla rozstrzygnięcia skargi kasacyjnej:

Strony pozostawały w stałych relacjach handlowych. W sierpniu 2015 r. powód sprzedał pozwanemu warchlaki w liczbie 999 sztuk, a następnie wystawił dwie faktury: na 156 168 zł i na 103 851,72 zł. Należność powoda została zaspokojona w zakresie 36 609,62 zł przez uzgodnioną między stronami kompensatę. Do zapłaty przez pozwanego pozostało zatem 223 410,10 zł.

Sąd Apelacyjny przyjął za własne ustalenia faktyczne, poczynione przez Sąd pierwszej instancji, podzielił też stanowisko tego Sądu, że oświadczenie o potrąceniu wierzytelności wzajemnej pozwanego nie zostało skutecznie złożone powodowi.

Pozwany zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Pozwany zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie:

1) art. 214 § 1 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c. przez oddalenie wniosku pozwanego o odroczenie rozprawy wobec jego usprawiedliwionej nieobecności i złożenia oświadczenia o chęci wzięcia udziału w rozprawie przed Sądem Apelacyjnym, co w konsekwencji skutkowało pozbawieniem pozwanego prawa do obrony w postępowaniu przez Sądem drugiej instancji;

2) art. 217 § 1 w zw. z art. 227 w zw. z art. 245 k.p.c. przez oddalenie wniosku o przeprowadzenie dowodu z oświadczenia pozwanego co do potrącenia przysługującej mu wobec powoda wierzytelności i uznanie, że dowód ten mógł zostać zgłoszony na etapie postępowania przed Sądem pierwszej instancji, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające jego dopuszczenie przed Sądem drugiej instancji;

3) art. 378 § 1 w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. przez nierozpoznanie zarzutu naruszenia przepisów prawa materialnego, tj. art. 498 § 1 w zw. z art. 499 k.c., sformułowanego w punkcie drugim apelacji pozwanego;

4) art. 498 § 1 w zw. z art. 499 k.c. przez uznanie, że zarzut potrącenia nie może być uznany za skuteczny skutek okoliczności, na które wskazał Sąd Okręgowy, przy jednoczesnym całkowitym pominięciu oświadczenia pozwanego o dokonaniu potrącenia i skutecznego doręczenia go powodowi, załączonego do apelacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Nie są uzasadnione zarzuty skarżącego wskazujące na nieważność postępowania przed Sądem Apelacyjnym. Pozwany upatruje tej nieważności w oddaleniu jego wniosku o odroczenie rozprawy wobec usprawiedliwionej nieobecności i złożenia oświadczenia o chęci wzięcia udziału w rozprawie przed Sądem Apelacyjnym (wskazując w tym kontekście na naruszenie art. 214 § 1 k.p.c.), co w konsekwencji miało skutkować pozbawieniem prawa do obrony w postępowaniu przez Sądem drugiej instancji.

Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że nie zachodziły przesłanki do odroczenia rozprawy, mimo złożenia przez pozwanego zaświadczenia wystawionego przez lekarza sądowego, skoro pozwany był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika i nie był wezwany na rozprawę apelacyjną (k. 18-19 uzasadnienia zaskarżonego wyroku).

2. Zgodnie z art. 214 § 1 k.p.c. rozprawa ulega odroczeniu, jeżeli sąd stwierdzi nieprawidłowość w doręczeniu wezwania albo jeżeli nieobecność strony jest wywołana nadzwyczajnym wydarzeniem lub inną znaną sądowi przeszkodą, której nie można przezwyciężyć. Co prawda, stosownie do art. 376 k.p.c. rozprawa przed sądem drugiej instancji odbywa się bez względu na stawiennictwo jednej lub obu stron, lecz przepis ten nie wyłącza stosowania w postępowaniu przed sądem drugiej instancji art. 214 k.p.c. (wyrok SN z 4 marca 2009 r., IV CSK 468/08).

Wniosek o odroczenie rozprawy jest uzasadniony, jeżeli przeszkoda, o jakiej mowa w art. 214 § 1 k.p.c., dotyczy także strony reprezentowanej przez pełnomocnika. Niezależnie bowiem od tego, czy strona korzysta w postępowaniu

z pomocy pełnomocnika, ma prawo osobiście wziąć udział w rozprawie (zob. wyrok SN z 23 listopada 2022 r., II CSKP 970/22, i tam powołane orzecznictwo). Zatem gdy strona jest reprezentowana w postępowaniu przez pełnomocnika, ale chce brać udział w rozprawie osobiście, a nie może się stawić w sądzie z przyczyn, o jakich mowa w art. 214 § 1 k.p.c., to mimo że pełnomocnik jest na rozprawie obecny, rozprawa powinna zostać odroczone (zob. postanowienie SN z 10 grudnia 2019 r., II PZ 20/19).

Sąd Apelacyjny, nie odraczając rozprawy apelacyjnej, mimo że pozwany sygnalizował chęć osobistego udziału w tej rozprawie i usprawiedliwił swoją nieobecność, naruszył więc art. 214 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Nie oznacza to jednak, że w ten sposób doszło do pozbawienia pozwanego możliwości obrony w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c.

3. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że przy analizie, czy doszło do pozbawienia strony możliwości obrony swych praw w sposób prowadzący do nieważności postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. należy najpierw rozważyć, (1) czy nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, następnie zbadać, (2) czy uchybienie to wpłynęło na możliwość strony działania w postępowaniu (a więc czy istniał związek przyczynowy między naruszeniem przepisu prawa a pozbawieniem możliwości działania), wreszcie ocenić, (3) czy skutków tego uchybienia nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji. Dopiero w razie kumulatywnego spełnienia tych trzech przesłanek można uznać, że strona została pozbawiona możliwości obrony (zob. wyroki SN: z 23 czerwca 2004 r., V CK 607/03; z 28 marca 2008 r., V CSK 488/07; z 13 stycznia 2009 r., II PK 101/08; postanowienia SN: z 12 października 2018 r., V CZ 69/18; z 12 maja 2021 r., I CZ 44/20; z 8 kwietnia 2022 r., I CSK 705/22).

W konsekwencji nieodroczenie rozprawy na podstawie art. 214 § 1 k.p.c., nawet jeżeli stanowiło uchybienie procesowe sądu, nie zawsze skutkuje nieważnością postępowania. Tak jest w szczególności wówczas, gdy z okoliczności sprawy wynika, że strona już zajęła stanowisko co do wszystkich kwestii prawnomaterialnych w postępowaniu, zgłosiła wszystkie istotne dowody dla poparcia swoich tez, ustosunkowała się do twierdzeń strony przeciwnej

(postanowienie SN z 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 463/13). Zatem niezastosowanie się przez sąd do dyspozycji art. 214 § 1 k.p.c. może w niektórych przypadkach prowadzić do nieważności postępowania z powodu pozbawienia strony możliwości obrony swych praw, ale nie ma oczywistego związku między naruszeniem art. 214 § 1 k.p.c. i nieważnością postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Rozstrzygnięcie, czy na skutek naruszenia art. 214 § 1 k.p.c. doszło do pozbawienia strony możliwości obrony jest bowiem uzależnione od oceny całokształtu okoliczności sprawy, a w szczególności tego, w jakim zakresie strona, mimo tego uchybienia procesowego, mogła przed sądem przedstawić swoje stanowisko i wspierającą je argumentację (wyrok SN z 23 listopada 2022 r., II CSKP 970/22, i tam powołane orzecznictwo).

4. Pełnomocnik pozwanego nie stawiał się na rozprawę apelacyjną, ale nie zgłosił wniosków dotyczących podjęcia określonych czynności z udziałem pozwanego. Również w skardze kasacyjnej nie zostało wyjaśnione, jakie czynności mogłyby zostać ewentualnie dokonane przez pozwanego na rozprawie, które miałyby wpływ na wynik sprawy. Rozprawa apelacyjna ograniczyła się jedynie do zajęcia stanowiska przez strony i oddalenia wniosków dowodowych zgłoszonych przez strony w postępowaniu apelacyjnym. W szczególności na rozprawie nie zostały zgłoszone nowe twierdzenia, zarzuty lub dowody, ani nie było prowadzone postępowanie dowodowe. Sąd Apelacyjny rozważył zarzuty podniesione przez pozwanego w apelacji i odniósł się do nich w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Stanowisko pozwanego zostało zatem wzięte pod rozważenie przez Sąd drugiej instancji.

Nie sposób wobec tego przyjąć, że w okolicznościach sprawy prawo pozwanego do bycia wysłuchanym zostało co do zasady podważone. Prowadzi to do wniosku, że w okolicznościach sprawy nie doszło do takiego naruszenia przepisów postępowania (art. 214 § 1 k.p.c.), które prowadziłyby do pozbawienia pozwanego możliwości obrony i nieważności postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c.

5. Uzasadnione są natomiast zarzuty dotyczące podniesionego przez pozwanego zarzutu potrącenia. Mając na uwadze wyrażone w uzasadnieniu

wyroku stanowisko Sądu Okręgowego o nieskuteczności dokonanego potrącenia, pozwany po wydaniu wyroku przez ten Sąd złożył powodowi ponowne oświadczenie o potrąceniu wierzytelności wzajemnej. Pismo obejmujące to oświadczenie zostało dołączone do apelacji. W odpowiedzi na apelację powód potwierdził otrzymanie tego pisma, zakwestionował jednak istnienie wierzytelności wzajemnej pozwanego przedstawionej do potrącenia. Do odpowiedzi na apelację zostało dołączone pismo powoda stanowiące odpowiedź na oświadczenie pozwanego o potrąceniu.

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku w ogóle nie odniósł się do tych czynności. Nie sposób zatem ocenić, z jakich przyczyn podniesiony przez pozwanego zarzut potrącenia okazał się nieskuteczny. Nie ulega więc wątpliwości, że w tym kontekście zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. jest trafny. Konstrukcja uzasadnienia Sądu drugiej instancji uniemożliwia bowiem dokonanie kontroli kasacyjnej rozstrzygnięcia, co do przyczyn niezastosowania art. 498 § 1 w zw. z art. 499 k.c.

6. Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c.).

ał